

Література

1. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", № 996-XIV від 16.07.1999 р.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 (Об'єднання підприємств), затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.07.1999 р. № 163.
6. Економіка підприємства: Навч. пос./ За ред. О.П. Крайник/ – Львів: Національний університет "Львівська політехніка", (Інформаційно-видавничий центр "ІНТЕЛЕКТ+" Ін-ту післядипломної освіти), "Інтелект-Захід", 2003. – 208 с.
7. Бухгалтерський облік в Україні: Навч. посібник. За ред. Р.Л. Хом'яка, В.І. Лемішовського. – 5-те вид., доп. і перероб. – Львів: Національний університет "Львівська політехніка", (Інформаційно-видавничий центр "ІНТЕЛЕКТ+" Ін-ту післядипломної освіти), "Інтелект-Захід", 2006. – 1088 с.
8. Сопко В.В., Завгородній В.П. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу. Підручник: – К.: КНЕУ, 2004. – 412 с.
9. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів./ За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 5-те вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП "Рута", 2003. – 726 с.
10. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства. – Львів: ЛБІ НБУ, 2000. – 485 с.

УДК 339.94

*Проф. Є.І. Бойко, канд. екон. наук;
магістрант Т.Л. Луцишин – Львівська КА*

ФІНАНСОВА КРИЗА НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА МЕТОДИ ЇЇ ОЦІНКИ

Розкривається поняття фінансової кризи на підприємстві, чинники її виникнення та проводиться систематизація наявних методів оцінки фінансового стану підприємства з метою попередження виникнення та усунення фінансової кризи.

Prof. Ye.I. Boyko; undergraduate T.L. Lutsyshyn – L'viv commercial academy

Financial crisis on an enterprise and methods of its estimation

The concept of financial crisis opens up on an enterprise, factors of its origin and systematization of present methods of estimation of the financial state of enterprise is conducted with the purpose of warning of origin and removal of financial crisis.

У кризових умовах господарювання у період трансформації вітчизняної економіки важливим для підприємства є розроблення та впровадження інструментарію антикризового управління. При цьому антикризове управління можна визначити як управління, в якому поставлено певним чином передбачення небезпеки кризи у діяльності підприємства, аналіз її симптомів, розроблення заходів для зниження негативних наслідків кризи і використання її чинників для наступного розвитку [1]. У системі антикризового управління важливе значення має розроблення комплексу заходів щодо аналізу фінансового стану та попередження фінансової кризи на підприємстві.

Проблемам діагностики фінансової кризи на підприємстві присвячено ряд праць як зарубіжних так і вітчизняних вчених-економістів, зокрема Е. Альтмана,

Т. Таффлера, І. Романе, У. Бівера, І. Георгіца, Я. Вишнякової, Е. Короткова, Г. Іванова, Л. Лігоненко, В. Василенко та О. Стоянової.

На нашу думку, істотною причиною кризового стану вітчизняних підприємств є неналежне виконання фінансовими службами покладених на них функцій, зокрема – відсутність гнучкого фінансового планування та аналізу, управління ризиками та несвоєчасне виявлення фінансової нестабільності, і як наслідок – наявність фінансової кризи.

Проблема полягає в тому, що більшість підприємців не знають основних чинників виникнення фінансової кризи на підприємстві та не проводять своєчасної діагностики фінансового стану підприємства сучасними методами.

Мета статті полягає в тому, щоб детальніше розкрити зміст фінансової кризи на підприємстві, вказати основні чинники її виникнення та систематизувати основні методи діагностики фінансового стану для попередження виникнення кризи.

Під фінансовою кризою розуміють фазу розбалансованої діяльності підприємства та обмежених можливостей його впливу на фінансові відносини. На практиці з кризою, як правило, ідентифікується загроза неплатоспроможності та банкрутства підприємства, діяльність його в неприбутковій зоні або брак у фірми потенціалу для успішного функціонування [1].

До основних чинників, які можуть спричинити фінансову кризу на підприємстві відносять: зовнішні, або екзогенні (які не залежать від діяльності підприємства), та внутрішні, або ендогенні (що залежать від підприємства).

Головними екзогенними чинниками фінансової кризи на підприємстві можуть бути:

- спад кон'юнктури в економіці в цілому;
- значний рівень інфляції;
- нестабільність господарського та податкового законодавства;
- нестабільність фінансового та валютного ринків;
- посилення конкуренції в галузі та криза окремої галузі;
- посилення монополізму на ринку;
- дискримінація підприємства органами влади та управління;
- політична нестабільність у країні.

Головні ендогенні чинники фінансової кризи:

- брак чітко визначеної стратегії розвитку підприємства;
- дефіцити в організаційній структурі;
- низький рівень менеджменту;
- низький рівень маркетингу та втрата ринків збуту продукції;
- незадовільне використання виробничих ресурсів;
- непродуктивне утримання зайвих робочих місць.

У цілому всі названі причини кризи досить тісно взаємозв'язані й створюють складний комплекс причинно-наслідкових зв'язків. Звичайно, досліджуючи те чи інше підприємство, той чи інший випадок фінансової кризи, можна виділити певні специфічні причини фінансової неспроможності, але всі вони, як правило, зводяться до вже перелічених нами. Типовими наслідками впливу вищенаведених причин та чинників на фінансово-господарський стан підприємства є:

- втрата клієнтів та покупців готової продукції;

- зменшення кількості замовлень та контрактів з продажу продукції;
- підвищення собівартості та різке зниження продуктивності праці;
- збільшення розміру неліквідних оборотних засобів та наявність понаднормових запасів;
- підвищення тиску на ціни;
- істотне зменшення обсягів реалізації та, як наслідок, недоодержання виручки від реалізації продукції. Виділяють такі види кризи:
- стратегічна криза (коли на підприємстві зруйновано виробничий потенціал та бракує довготермінових чинників успіху);
- криза прибутковості (перманентні збитки "з'їдають" власний капітал, і це призводить до незадовільної структури балансу);
- криза ліквідності (коли підприємство є неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати платоспроможності).

Між цими видами кризи існують тісні причинно-наслідкові зв'язки: стратегічна криза спричинює кризу прибутковості, яка, своєю чергою, призводить до неліквідності підприємства. Важливою передумовою застосування правильних антикризових заходів є ідентифікація глибини фінансової кризи. Розрізняють три фази кризи:

- а) фаза кризи, яка безпосередньо не загрожує функціонуванню підприємства (за умови переведення його на режим антикризового управління);
- б) фаза, яка загрожує дальшому існуванню підприємства і потребує негайного проведення фінансової санації;
- в) кризовий стан, який не сумісний з дальшим існуванням підприємства і призводить до його ліквідації.

Ідентифікація фази фінансової кризи є необхідною передумовою правильної реакції на неї.

Для попередження виникнення фінансової кризи потрібно проводити комплексний аналіз фінансового стану підприємства. Питання оцінки фінансового стану розглядають такі вчені як Дж.Кеннон, Р. Сміт, фахівці фірми Дюпон, В.В. Ковольова, С.Ф. Покропивний та А.М. Поддєрьогіна. [2]

Уміння здійснювати ефективне управління фінансовим станом підприємства залежить від доцільності використання того чи іншого методу оцінки фінансового стану. Так, для оцінки фінансового стану підприємства використовують такі методи: коефіцієнтний, комплексний, інтегральний, беззбитковий та рівноважний. Найбільш поширений – коефіцієнтний метод, який базується на розрахунку системи коефіцієнтів, що відображають різні аспекти діяльності підприємства і враховують чинники внутрішнього та зовнішнього впливу на фінансовий стан підприємства. Істотним недоліком цього методу є відсутність нормативних значень більшості використовуваних коефіцієнтів.

Комплексний метод дає змогу виявити проблемні напрямки у діяльності підприємства і досліджувати причини, що їх зумовили. Але на його основі складно зробити обґрунтовані висновки про фінансовий стан підприємства в цілому.

Метод інтегральної оцінки фінансового стану підприємства передбачає розрахунок інтегрального показника (j) на базі узагальнювальних показників за рівнем платоспроможності (РПл), фінансової незалежності (ФН), якості активів (ЯА) підприємства за формулою:

$$j = \frac{\beta_1 \cdot РПл + \beta_2 \cdot \Phi Н + \beta_3 \cdot ЯА}{\beta_1 + \beta_2 + \beta_3},$$

де $\beta_1, \beta_2, \beta_3$ – коефіцієнти значущості відповідних показників.

Перевагою даного методу є можливість доповнення будь якої кількості аналітичних напрямків і коефіцієнтів оцінки фінансового стану підприємства в разі потреби в їхньому включенні в інтегральний показник.

Беззбитковий метод базується на ролі операційного важеля у формуванні результатів діяльності підприємства, на можливості керування його витратами та результатами для досягнення необхідних показників беззбитковості виробництва. Цей метод включає базовий аспект діяльності підприємства – беззбитковість і тісно пов'язані з управлінням витратами, однак він не узгоджується з такими сторонами оцінки діяльності підприємства, як його конкурентоспроможність, кредитоспроможність, ринкова і ділова активність.

Рівноважний метод базується на понятті ліквідності й оцінці фінансового стану підприємства. Даний метод широко застосовується у світовій практиці. Проте він не дає можливості врахувати стан підприємства у конкурентному, діловому, кредитному і ринковому середовищі.

Вибір конкретного методу діагностики фінансового стану підприємства залежить від специфіки його діяльності, організаційної структури, кваліфікації кадрового потенціалу підприємства. Контроль за фінансовим станом підприємства у першу чергу лежить на працівниках фінансово-економічної служби підприємства та керівниках.

Література

1. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: Навч. пос. – К.: ЦУЛ, 2003. – 351 с.
2. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств// Фінанси України. – 2005, № 3. – С. 117-128.
3. Федоренко В.І. Оцінка та діагностика фінансового стану підприємства// Економіка та держава. – 2004, № 1. – С. 26-29.
4. Шкроміда В.В. Рейтингова оцінка фінансового стану підприємства// Проблеми науки. – 2003, № 1. – С. 46-54.

УДК 339.15.054.22

*Проф. М.М. Павлишенко, д-р екон. наук;
магістр О.Я. Гонсьор – Львівська КА*

ПРИБУТОК – ОСНОВНИЙ ПОКАЗНИК ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто зміст фінансового стану підприємства та методи його аналізу, де прибуток вважається основним (узагальнюючим) його показником. Вказано на необхідність диференційованого підходу до джерел формування прибутку підприємства. Основним чинником його зростання повинно бути вдосконалення технології виробництва, підвищення продуктивності праці й зниження собівартості продукції. Зростання прибутку за рахунок штучного підвищення цін і інфляції свідчить про хиткий фінансовий стан підприємства.

Ключові слова: фінанси, вартість, собівартість, ціна, прибуток.